



DVE SLOVENKY: VDOVA PO CISÁROVI A KRÁLOVI

Roku 1816 sa Mária Antónia Gabriela, dcéra kniežata Antona Františka Josefa Koháriho, vydala vo Viedni za princa Ferdinanda Juraja Sachsena Coburga-Gothu. Jej otec bol majiteľom kaštieľa vo Svätom Antone neďaleko chýrneho banského mesta Banská Štiavnica a iných majetkov.

O desať rokov knieža zomrel a všetky koháriovské majetky prešli do vlastníctva manžela Márie Antónie Gabriely. Tak sa Coburgovci stali ešte bohatšími.

Sasko-cobursko-gothajská dynastia vládla v malom nemeckom kniežatstve a šikovnou politikou sobášov posadila svojich príslušníkov oboch pohlaví na viaceré tróny. Wilhelm Ziehr v diele *Európske šľachtické rody* zdôraznil, že sasko-cobursko-gothajský rod bol najúspešnejší nielen v Nemecku, ale v celej Európe, pretože „z neho vyšli alebo s ním boli v príbuzenskom vzťahu panovnícke dynastie viacerých štátov: Anglicka, Belgicka, Portugalska, Grécka, Talianska, Švédsko, Dánsko, Nórsko, Rusko“...

— SÁGA COBURSKÝCH PANOVNÍKOV

Mária Antónia Gabriela Koháriová s manželom splodili viac detí a ich sobášmi upevňovali moc a rozširovali majetky coburského rodu všade, kde sa dalo:

Ferdinand sa oženil s portugalskou kráľovnou Máriou II. da Glória a stal sa kráľom...

Viktória sa vydala vo Francúzsku za knieža Ludovíta z Nemours...

Leopold si ako jediný zobral nešľachticú...

August predstúpil pred oltár s francúzskou princeznou Klementínou Orleánskou, dcérou posledného francúzskeho kráľa Ludovíta Filipa. Ich deti

uzatvárali nielen „primerané“, ale aj výhodné manželstvá: dcéry sa vydali za veľkovojevodov, syn August sa oženil s princeznou Leopoldínou, dcérou brazílskeho kráľa Pedra II., Filip s belgickou princeznou Lujzou, jej sestra Štefánia bola manželkou Rudolfa Habsburského, následníka trónu...

Ferdinand, ktorého Klementína Orleánska porodila roku 1861 vo Viedni, sa stal roku 1908, keď Bulharsko vyhlásilo nezávislosť od Osmanskej ríše, jeho vládcom – najprv bol kniežatom a potom sa sám vyhlásil za cára. V prvej svetovej vojne sa Bulharsko spojilo s Nemeckom, a preto musel roku 1918 abdikovať, potom veľa rokov žil v Nemecku a inde, najmä na Slovensku. Po ňom nastúpil syn Boris III. Bol to posledný bulharský panovník. Jeho manželkou bola Slovenka...

— NÁHLA A ZÁHADNÁ SMŤ

Dňa 28. augusta 1943 Boris III. nečakane zomrel krátko po tom, ako sa vrátil z Hitlerovho podzemného krytu v Rastenburgu vo Východnom Prusku. Mal štyridsaťdeväť rokov...

„Správy po celom svete hovorili o prudkej konfrontácii medzi ním a Hitlerom a predpovedali nešťastný návrat domov,“ napísal Anthony Devere-Summers. „Niektorí tvrdili, že cár pôjde domov vlakom a cestou ho zastrelia, iní ho už videli, ako letí v nemeckom lietadle a ochorie – buď namiesto tabletky dostane jed, alebo poletí vo veľkej výške a otrávia ho plynom z plynovej masky, alebo lietadlo bude prudko stúpať a zasa klesať, aby cár dostal srdcový záchvat...“

Po Borisovej smrti sa stal panovníkom jeho syn Simeon II., no keďže mal iba šesť rokov, vládol zaňho ako regent Borisov brat princ Cyril spolu s ostatnými vládnymi činiteľmi.

Dňa 9. septembra 1944 vypuklo v Bulharsku ľudové povstanie. Nová bulharská vláda požiadala spojencov o prímerie a Nemecku vypovedala vojnu.

V decembri 1944 postavili pred ľudový súd členov predchádzajúcich vlád, na smrť odsúdili dvadsaťpäť ministrov, desiatky poslancov, dohromady popravili najmenej 2 138 najvýznamnejších činiteľov z obdobia vlády Borisa III.

Smrť čakala aj Cyrila a ostatných regentov – zastrelili ich a potom zasykali v kráteri po výbuchu bomby.

Roku 1946 v Bulharsku referendum zrušili monarchiu.

Vdova po Borisovi III. Giovanna Savojská, dcéra talianskeho kráľa Viktora Emanuela III., žila po manželovej smrti ešte päťdesiatšesť rokov, zomrela roku 2000 v portugalských kúpeľoch Estoril.

Simeon roku 1955 pri dovŕšení plnoletosti v Madride vyhlásil, že sa nikdy nevzdá nároku na bulharský trón, a súčasne kritizoval potláčanie demokracie v Bulharsku.

Roku 1946 predseda bulharskej vlády komunista Georgi Dimitrov rozkázal vybrať telesné pozostatky cára Borisa III. z Rilského kláštora a zničiť ich...

Po rokoch našli cárovo zabalzamované srdce na povale bývalého cárskeho paláca, podľa iných správ v archíve nemocnice v Sofii. Nevedelo sa o ňom pol storočia... Roku 1993 ho uložili pod jednoduchý drevený kríž v kaplnke kostola v Rilskom kláštore.

Ferdinand Coburg prežil oboch synov, jeho dve dcéry žili po skončení druhej svetovej vojny v Egypte i v Španielsku, zomreli v Nemecku. Priateľovi biskupovi Michalovi Buzalkovi na Slovensko z povojnového Nemecka napísal:

„Strata mojich synov je neprekonateľná. Všetko, čo som vytvoril, je zničené, majetok stratený, zhorený a vyrabovaný, budúcnosť leží predou mnou ako čierňava, tak som si bytie na sklonku života nepredstavoval... Najmä v poslednom čase som bol denne s tisícami myšlienok pri Vás – ináč neprichádza žiaden biely holúbok, ktorý by mi doniesol aspoň hrstku správ z milovaného Slovenska.“

Po páde komunizmu sa roku 1996 Simeon II., syn Borisa III., vrátil domov. V Sofii ho vítal desaťtisícový dav a roku 2001 sa dokonca stal predsedom bulharskej vlády, za prezidenta ho však ne zvolili...

BOLA MLADŠIA O ŠEŠŤDESIAT ROKOV

Ferdinand I. po abdikácii roku 1918 cestoval, žil v Nemecku a najmä na Slovensku – užíval si bývalé majetky Koháriovcov: kaštieľ v Jelšave, v Pustom Poli, v Pohorelej, zámok na Prednej Hore a iné, no predovšetkým zámok vo Svätom Antone. Spomínal tam na boje Bulharov proti Osmanskej ríši, na významné udalosti z bulharských a európskych dejín. I na bývalé manželky...

Prvou bola Mária Lujza Bourbonsko-Parmská. Oženil sa s ňou oblečený ako byzantský cisár, čím sa prihlásil k dávny bulharským tradíciám (Bulhari prijali kresťanstvo z Konštantínopola), držal kópie jeho insígnií, na hlave mal cisársku korunu, hlavu Márie Lujzy zdobila prepychová koruna...

Druhou manželkou bola princezná Eleonóra von Reuss-Köstritzová a treťou nešľachtičná, jednoduchá Slovenka Alžbeta Brezáková, jeho opatrovatelka, tajomníčka a spoločníčka, dcéra kastelána a kuchárky vo Svätom Antone. Zobrali sa 12. augusta 1947 v Bambergu, excár mal osemdesiatšesť rokov a nevesta dvadsaťšesť...

Sobáš s Alžbetou Brezákovou bol veľmi skromný. Nijaké insígnie a šperky, nijaká paráda. Svedkami boli farárova sestra a kostolník... Ferdinand vte-

dy už len polihoval. Ak neležal, sedel na vozíčku... Rok po svadbe zomrel. Alžbeta Brezáková sa stala prvou a jedinou Slovenkou vdovou po excárovi.

Spisovateľ Anton Hykisch, ktorého príbuzní veľmi úzko spolupracovali s excárom, pochybuje o uzavretí platného manželstva slovenskej devy s bývalým panovníkom:

„Ferdinand bol veľmi hrdý na svoj pôvod, zdôrazňoval, že jeho matka bola z rodu francúzskych kráľov, túžil po byzantskej cisárskej korune... Neverím, že by bol uzavrel mizaliančné manželstvo. Možno sa chcel Alžbete Brezákovej zavdačiť, azda dohodol s cirkevnými hodnosťármi nejaké divadielko, ale podľa mňa nešlo o platne uzavreté manželstvo. Nie sú o tom doklady. Ak by to bolo platné manželstvo, prečo pani Brezáková potom odišla z Coburgu, prečo opustila sídlo zákonitého manžela? Prečo sa nedomáhala práv ako vdova? A vzápätí po návrate na Slovensko sa vydala, porodila dcéru... Je tu veľa nezodpovedaných otázok. Iste, nikto nepopiera, že Alžbeta mala vrúcny a dôverný vzťah k excárovi. Bol to vzťah podriadený, služobnícky, vzťah ošetrovatelky – nie suverénnej manželky. Ferdinand možno chcel v spore s dcérami ukázať, že slovenská deva ho dobre opatrovala a on si ju cení. Ťažko veriť, že by poškodil svoj slávny rod platným manželstvom s dcérou svojho kastelána...“

Ferdinandove pozostatky uložili do krypty v Kostole sv. Augustína v Coburgu pred hrobku jeho rodičov. Na sarkofágu je tabuľka:

Ferdinand I.

Maximilián Karol Leopold Maria

bulharský kráľ

*syn vznešeného Augusta Ludovica Victora de Saxo-Coburga, vojvodu saského
a vznešenej Márie Klementíny Karolíny Leopoldíny Klotildy Aurélie, dcéry
francúzskeho*

Ludovíta Filipa.

Narodil sa vo Viedni 26. februára 1861

Zomrel v Coburgu 10. septembra 1948

Predvčerom som vládol ako cár bulharský.

*Včera som putoval ako vyhnanec a vodca ctiteľov prírody
po celom svete.*

Dnes, zoslabnutý starec, odpočívam v krypte v Coburgu.

*Vášnivo túžiaci, aby bolo odtiaľ mojich desať kostí uložených v Zlatne, v lone
slovenskej zeme...*

Staré dobré časy boli nenávratne preč...

Po Ferdinandovej smrti vznikol nechutný škandál okolo jeho drahocenností, medzi ktorými boli aj zafírové náušnice Márie Antoinetty.

Nepravdivé a nepodložené obvinenia zasiahli aj Alžbetu Brezákovú. Ich autori zabudli, že veľa šperkov Ferdinand popredal, lebo nemecká vláda mu od 1. januára 1945 prestala vyplácať rentu ako nemeckému maršalovi.

V súvislosti s návštevou cára Borisa III. a jeho brata Cyrila u ich otca Ferdinanda I. na Slovensku v máji 1941 vznikla fáma, že vtedy rokovali so slovenským prezidentom Jozefom Tisom a predsedom vlády Vojtechom Tukom o tom, že princ Cyril bude slovenským panovníkom.

Pavol Hlodák vo svojej záslužnej knihe (vydal ju na vlastné náklady) *Šľachtické rody Koháry a Coburg – Muránsky gróf* (Kalinovo 2009) napísal:

„Na Prednej Hore sa Coburgovci stretli s prezidentom Slovenskej republiky Jozefom Tisom a Vojtechom Tukom. O čom rokovali, môžeme len špekulovať. Z rozprávania pukanského notára Vojtecha Hykisch, ktoré zaznamenal jeho syn spisovateľ Anton Hykisch, však vieme, že Ferdinand mu pri rozhovore vo Svätom Antone naznačil, že počas druhej svetovej vojny sa uvažovalo zmeniť Slovensko na monarchiu. Nositeľom obnovenej ‚Svätoplukovej koruny‘ mal byť niekto z bulharskej panovníckej rodiny, pravdepodobne Cyril, brat cára Borisa III. V tom čase navštívil excára Ferdinanda vo Svätom Antone aj prezident Tiso a minister Mach...“

Priateľ Anton Hykisch mi v januári 2016 napísal:

„Môj otec mi povedal, že Ferdinand navrhol slovenským činiteľom, aby obnovili Svätoplukovu korunu a zaviedli na Slovensku monarchiu. Ako kandidáta na trón ponúkol princa Cyrila. Politici si návrh vypočuli, ale vzhľadom na vojnové pomery odpovedali, že o veci bude vhodné uvažovať po skončení vojny a tým návrh odsunuli ad acta. Počas vojny otec často chodil do Svätého Antona a s excárom debatoval – po nemecky...“

Starý otec Antona Hykisch bol majster v coburskej valcovni plechov vo Valkovni. Jeho najstarší syn – tiež Anton – pracoval ako cárov tajomník. Ferdinand mal veľmi rád starého otca Antona Hykisch, boli približne rovnako starí. Keď starký Hykisch roku 1943 zomrel, excár mu poslal na hrob veniec s textom: *„Vernému priateľovi za tri pokolenia nášho rodu – cár Ferdinand.“* Na Všetechsvätých 1943 prišiel Ferdinand na mercedese do Valkovne, cár zle chodil, ostal sedieť v aute a kvety položila na hrob Alžbeta Brezáková. V aute bola aj Lujza Hykischová, sestra spisovateľovho otca...

Anton Hykisch sa vo svojej pozoruhodnej a záslužnej literárnej tvorbe venuje aj vzťahom svojich príbuzných s cárom Ferdinandom. Venuje im pozornosť aj vo svojich románoch *Spomeň si na cára* a *Rozkoše dávnych čias*.

O pláne vzniku kráľovstva na Slovensku na čele s Coburgovcami rozvážal svoje teórie roku 2006 aj Dr. István Janek, pracovník Historického ústavu Maďarskej akadémie vied v Budapešti. V štúdií, v ktorej ministra vnútra Alexandra Macha označil za šéfa Úradu propagandy, tvrdil:

„V júni 1941 prenikla zo slovenskej ambasády v Berlíne informácia o možnosti, podľa ktorej by sa Slovensko pretvorilo na kráľovstvo. Na trón by Slováci pozvali Cyrila, mladšieho brata bulharského cára. Berlínske vyslanectvo sa tvárilo, akoby informáciu získalo od nemeckého ministerstva zahraničia...

Začiatkom júna 1941 rokoval Boris III. o probléme aj s Adolfom Hitlerom a Benitom Mussolinim. Dňa 19. júla sa cár Boris cestou z Berlína opäť zastavil v Bratislave, kde rokoval s Tisom a Tukom o možnostiach vytvorenia kráľovstva. Maďarský vyslanec v Bratislave Lajos Kuhl, ktorý sa o týchto rokovaníach dozvedel, sa obrátil na slovenské ministerstvo zahraničných vecí so žiadosťou o informáciu. Rezort však oficiálne poprel, že by sa na rokovaníach s bulharským panovníkom hovorilo aj o otázkach založenia monarchie. Alexander Mach dal novinárom čestné slovo, že sa na bulharsko-slovenských rokovaníach o zmene vlády a o vymenovaní princa Cyrila za kráľa nehovorilo. Jeho vyhláseniu odporovala informácia maďarského vyslanca získaná od Tisovho osobného tajomníka Karola Murína, ktorý rokovania o kráľovstve potvrdil. Zároveň uviedol, že Taliani plán podporili, Nemci však kládli jeho realizácii prekážky. Kuhl sa na bulharsko-slovenské rokovania opýtal aj nemeckého vyslanca v Bratislave Hannsa Elarda Ludina. Ten mu potvrdil, že o pláne počul, a preto navštívil Tuku, ktorý jeho pravdivosť poprel... Kuhl bol toho názoru, že slovenskí politici chceli týmto krokom upevniť nezávislosť krajiny. Podľa neho by bol kráľ pochádzajúci z cudzej dynastie na Slovensku silnou autoritou. Pod jeho vedením by bolo riadenie krajiny jednoduchšie. Panovník by mohol mať údajne väčšiu autoritu, akú mal prezident Tiso...“

O takej významnej skutočnosti, akou by bol vznik coburského kráľovstva na Slovensku, neexistuje v nijakom archíve nijaký dokument. Napokon situácia po skončení druhej svetovej vojny vyzerala celkom inak, než mnohí predpokladali. Princa Cyrila Coburga zastrelili koncom roku 1944 a potom ho spolu s inými zasypali v kráteri po výbuchu míny...

GRÓFKA Z OPONÍC PREŽILA V EMIGRÁCII 63 ROKOV...

Roku 1900 dovedli Ahmeda Zogolliho, päťročného syna albánskeho šľachtica, na dvor tureckého sultána v Istanbule. Vychovávali ho tam tak, aby

po návrate domov slúžil Osmanskej ríši, ktorá už dlhé stáročia vládla aj v Albánsku.

Ahmed Zogolli bol údajne potomkom slávneho Skanderbega, národného hrdinu a „otca Albáncov“ z 15. storočia. Ako syn veľmoža bol rukojemníkom v Istanbule, kde ho sultán vymenoval za generála, no keď sa vrátil domov, zjednotil viaceré kmene a postavil sa na čelo protitureckého povstania. Štvrté storočia panoval ako nezávislý vládca, po jeho smrti sa Osmani opäť stali na stáročia vládcami Albánska.

Podobný osud mal aj Ahmed Zogolli. Z Istanbulu sa vrátil do Albánska roku 1912. V tom čase začali Turci opúšťať Bulharsko, Srbsko, Grécko, Čiernu Horu. Dňa 28. decembra 1912 Národný kongres vyhlásil nezávislosť Albánska od Osmanskej ríše.

Ahmed Zogolli sa zriekol islamu a vypustením tureckej koncovky -olli si zmenil meno na Zogu (vták), resp. Zog. Stal sa ministrom, roku 1922 bol už predsedom albánskej vlády, o tri roky prezidentom a 31. augusta 1928 vyhlásil Albánsko za kráľovstvo a seba za jeho kráľa. Pod menom Zog I. vládol ako despota. Pokúsili sa ho zavraždiť vyše päťdesiatkrát.

Vynikal nesmiernou ctižiadostou, podľa neho pomenúvali ulice, jeho matka i šesť sestier boli všade a pri všetkom, nabádali ženy, aby sa zbavovali moslimského oblečenia so závojom...

SKANDERBEGOVU KORUNU ODNIESLI TALIANSKEMU KRÁLOVI...

Kráľ Zog I. mal už vyše štyridsať rokov, a ešte nebol ženatý. Talianska rozviedka a fašistické vedenie štátu na čele s Benitom Mussolinim sa zaoberali plánom, ako ho oženiť s niektorou talianskou aristokratkou, aby tak získali vplyv v Albánsku. Talianske princezné však o Zoga neprejavili záujem a ani taliansky kráľ nebol nadšený Mussoliniho plánom. Na scéne sa zjavila aj talianska šľachtičná Ferdinanda Kastrioti Skanderbegová, údajne príbuzná so slávnym albánskym národným hrdinom. Odcestovala do Tirany, no k ďalšiemu stretnutiu nedošlo.

Roku 1935 sa štyridsaťročný albánsky kráľ zoznámil na bále v piešťanských kúpeľoch s dvadsaťdvaročnou grófkou Geraldínou Aponiovou z Oponic pri Nitre. Jej otec Július Aponi sa oženil s dcérou amerického milionára Johna Stuarta, konzula v Antverpách...

Zog sa s Geraldínou zosobášil v Tirane 27. apríla 1938. Na hlave mala skvostný briliantový diadém, najdrahší šperk v celom Albánsku, korunovácia bola o mesiac.

Svedkom na svadbe im bol taliansky minister zahraničia gróf Galeazzo Ciano, zať Benita Mussoliniho. O rok velil talianskemu letectvu pri okupácii Albánska... Bol presvedčený o Zogovej kapitulácii, vedel, že mu nik v Európe nepomôže. Vyhlásil:

„Veľmi sa spolieham na skoré narodenie jeho dieťaťa. Zog miluje manželku i celú svoju rodinu. Nevie si predstaviť, ako Geraldína v deviatom mesiaci tehotenstva uteká v bojovom virvare cez hory...“

Talianska armáda prepadla Albánsko včasráno 7. apríla 1939. Pomohli jej aj skorumpovaní albánski dôstojníci, časť generálneho štábu prešla k Talianom... Na druhý deň boli okupanti v hlavnom meste Tirane.

Zog tam už nebol, cez hory utekal do Grécka, jeho manželku, ktorá dva dni pred vpádom Talianov porodila syna Leka, miestami prenášali na nosidlách... S kráľom odišlo do Grécka dvetisíc dôstojníkov. Albánsko opustil aj štátny zlatý poklad.

Dňa 16. apríla 1939 prijal taliansky kráľ Viktor Emanuel III. v kráľovskom kvirinálskom paláci v Ríme Skanderbegovu korunu. Vtedy už bol aj cisárom okupovanej Etiópie v Afrike. No netrvalo dlho, a nebol ničím – ani v jednej obsadenej krajine, ani doma. Z okupovaného Albánska vytvoril Benito Mussolini protektorát – „personálnu úniu“.

V Grécku sa albánsky kráľ dlho nezdržal, lebo roku 1940 talianske vojsko vtrhlo aj tam. Expanovník putoval červeným mercedesom – bol to Hitlerov dar k jeho svadbe – Európu. Koncom druhej svetovej vojny sa uchýlil do Egypta. Dňa 11. januára 1946 v Albánsku zrušili monarchiu.

V septembri 1943 Taliansko kapitulovalo, Albánsko obsadili nemecké vojská.

„Celý balkánsky front sa rúcal, útoky partizánov hrozili vždy a všade, hitlerovci preto životne potrebovali pomoc albánskych nacionalistov,“ napísal Martin Nekola. *„Z popudu špičiek SS v Berlíne vznikla 21. horská divízia SS Skanderbeg, zložená z moslimských Albáncov a etnických Nemcov z celého Balkánu. Podobná formácia, moslimská divízia SS Handschar, uzrela svetlo sveta už rok predtým aj v susednej Bosne. Do formácie narukovalo takmer 6 500 Albáncov. Pod vedením fanatických esesáckych generálov Josefa Fitzhuma a Augusta Schmidhubera mala divízia od založenia v apríli 1944 na svedomí až 30 000 životov. Operovala v ťažko prístupných horských priesmykoch na pomedzí Albánska a Srbska, v Čiernej Hore i v okolí macedónskej metropoly Skopje. Mestá ako Peć, Džakovica či Kosovská Mitrovica sa stali svedkami brutálneho vyčistiťania esesmanov z divízie Skanderbeg a masakrovania Srbov, Židov a Cigánov...“*

Po skončení vojny sa moci v Albánsku chopili komunisti na čele s generálplukovníkom Enverom Hodžom (alb. Hoxha). Bol to zákerný a krutý člo-

vek, trpel chorobnou paranojou. Prijal mnoho opatrení porušujúcich ľudské práva, okrem iných zakázal aj náboženstvo. Panoval ako stredoveký kráľ štyridsať rokov – až do smrti roku 1985.

STOPY PO ZABUDNUTÝCH APOONIOVCOCH

Keď roku 1961 Zog I. zomrel na rakovinu, za nového kráľa Albánska korunovali v parížskom hoteli Bristol jeho syna Leku a za kráľovnú Lekovu manželku, bohatú Austrálčanku Susan Cullen-Wardovú.

Roku 1993 sa mohol vrátiť do Tirany a asi tisícka Albáncov ho vítala s nadšením. Na druhý deň ho vyhostili, lebo zistili, že v pase mal uvedené ako zamestnanie kráľ... Do Tirany sa vrátil roku 1997 a hneď vyhlásil:

„Budem kráľom, ale až keď albánsky ľud rozhodne, či chce monarchiu, alebo republiku. Ak si ľudia budú želať republiku, budem im slúžiť ako radový občan.“

V referende Albánci monarchiu odmietli.

V júni 2002 sa vrátila do Albánska aj Lekova osemdesiatšedemročná matka Geraldína. O tri mesiace zomrela vo vojenskej nemocnici v Tirane.

Po návrate do Albánska sa už nepamätala, že sa narodila v Budapešti a že prvých dvadsať rokov prežila v kaštieli v Oponiciach pri Topolčanoch...

Jej grófsky rod Aponiovcov (Apponyi de Nagy Appony) z Oponíc sa početnými krajinskými hodnosťami, politikmi, veľkostatkármi a diplomatmi zapísal do slovenských dejín. Albert Aponi (1846 – 1933), minister a autor hanebných školských zákonov, nesúcich dodnes jeho meno, roku 1907 presadil úplnú maďarizáciu školstva: jediným vyučovacím jazykom v celom Uhorsku sa stala maďarčina. Jeden z jeho veľkomaďarských výrokov znel:

„Nedovolím, aby vyučovali kantori, ktorí odmietajú vychovávať z detí dobrých maďarských občanov. Každý v tomto štáte sa musí podriaďiť princípu, že tu sú pánmi Maďari!“

Po Aponiovcoch zostali na Slovensku zvyšky ich knižnice, pre ktorú si dali postaviť krídlo v oponickom kaštieli, kde žili po vyhorení tamojšieho hradu. Knižnicu založil osvietenec gróf Anton Juraj Aponi (1751 – 1817), župan a miestodržiteľský radca, počas svojho pôsobenia vo Viedni. Jeho syn Anton ju dal roku 1825 previezť loďou dolu Dunajom do Bratislavy, neskôr ju presťahovali – na vozoch s volským záprahom – do Oponíc.

„Na želanie Antona Aponiho sa knižnica stala verejnou knižnicou, takže jej fondy bezplatne slúžili každému záujemcovi,“ zistil Vševlad J. Gajdoš. *„Služby používali aj študenti bratislavského evanjelického lýcea, teda štúrovska ge-*

nerácia. Preto táto knižnica bola známa i v Rusku, odkiaľ si štúrovi na jej adresu dali posielat ruské knihy, aby sa osobne vyhli upodozrievaniu z panslavizmu...“

Kníh z nej čoraz väčšmi ubúdalo. Gróf Ludovít Aponi predal roku 1892 asi dvetisíc zväzkov a rukopisných diel na dražbe v Londýne. Po smrti Henricha Aponiho roku 1935 v Berlíne, posledného mužského potomka svojho rodu, nový tamojší pán gróf Ludovít Károli rozpredal mnoho kníh vo Viedni a v Prahe.

Z knižnice zostalo v oponickom kaštieli asi desattisíc zväzkov, medzi ktorými vyniká niekoľko diel zo začiatku 16. storočia. K najcennejším exemplárom patrí *Liber memorialis bibliothecae COMES ANTONIO APPONIANAE...* – *Pamätná kniha knižnice...* Obsahuje zápisy a podpisy: kráľovnej a excisárovnej Karolíny Augusty, Natálie Doubeltovej – Puškinovej dcéry, jej matky, Karola Kuzmányho, Alojza Medňanského, Andreja Radlinského a iných, ktorí ju navštívili ako hostia Aponiovcov.

V Oponiciach sú i staré katalógy knižnice v štrnástich veľkých zväzkoch, svedčiace o jej mimoriadnej hodnote. Mnoho unikátov z nej však zmizlo bez stopy.

*z pripravovanej knihy Korunovačné klenoty a šperky panovníkov
vo víre dejín (ukradnuté, odvlečené do cudziny, roztavené,
sfalšované, zakrvavené...)*